

Oponentský posudek na habilitační práci

Autor:	PaedDr. Milena Lipnická, Ph.D.
Název práce:	Špecifický prístup učiteľa v prevencii narušenej koounikačnej schopnosti detí v materskej škole
Studijní obor:	7536 Predškolská a elementárna pedagogika
Stupeň kvalifikace:	docent („doc.“)
Pracoviště:	Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Aktuálnost a relevantnost

Z hlediska aktuálnosti chci vyzvednout společenskou naléhavost tématu v preprimární edukaci, jež habilitantka zvolila. Je aktuální ve většině zemí. Každé dítě je výjimečné, a proto i nabývání a rozvoj rovin a oblastí jeho komunikačních schopností probíhá individuálně. Je odrazem vývoje centrálního nervového systému. Už v předškolním věku je nervový systém dítěte dostatečně zralý a připravený k rozvoji komunikačních schopností. A tak odborné a výzkumné zamýšlení se nad možnými preventivními přístupy v rozvoji komunikačních schopností dětí je výrazem lidské i odborné odpovědnosti dospělých.

Každoročně se v mateřských školách setkáváme s dětmi, které mají narušenou některou rovinu či oblast, popř. více rovin a oblastí komunikační schopnosti. Poněvadž za jednu z příčin je obecně považován současný styl života, jeho nároky, zátěž a s ní přicházející stres jednotlivců, nemůžeme předpokládat, že děti s některou základní oblastí narušené komunikační schopnosti bude ubývat. Spíše naopak. Praktičky v mateřských školách sdělují, že vyjadřovací schopnosti dětí, výslovnost hlásek, ale také chuť dětí si mezi sebou povídat i další ukazatele rozvinuté komunikační schopnosti dětí, nejsou dostatečné. I zkušenosti učitelek mateřských škol na Slovensku, jak uvádí autorka habilitační práce, ukazují, že lze přinejmenším souhlasit s tvrzením, že výslovnost dětí se rok od roku zhoršuje.

Autorka habilitační práce si ke zpracování vybrala nadmíru významné téma pro předškolní období dítěte. *Učit se komunikovat* ..dítě musí. Předpokladem je rozvinout myšlení dítěte na takovou úroveň, aby bylo schopné zkoncentrovat myšlenku, převést ji do slov, zformulovat ji a sdělit ostatním dětem či dospělým, aby bylo pochopeno. Autorka zná terén, zná praxi v mateřských školách z pohledu zpracovávaného tématu velmi detailně, a ke zpracování tématu přistoupila na základě poznání praxe v mateřských školách, svých zkušeností ze vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a poznání jejich potřeb v komunikaci.

Teoretický a metodologický aspekt tématu

Práce má klasickou skladbu – teoretická část začíná popisem historie tématu a analýzou dnes již historické odborné literatury. Autorce se podařilo vystihnout podstatu problému narušené komunikační schopnosti dětí v předškolním období – jsou to nedostatek času rodičů z důvodů zaměstnanosti, kteří nemohou docházet do logopedických poraden pravidelně; finanční zátěž, kterou návštěvě logopedů s sebou přináší; nedostatek odborníků-logopedů. Jedním z nejvýznamnějších a zároveň málo smysluplných aktů společnosti je zrušení možnosti práce logopedických asistentů v mateřských školách. Logoped má v mateřské škole své místo. Jeho

spolupráce s dítětem na podpoře jeho komunikačních schopností může být zařazena několikrát v průběhu dne, a to využitím např. nejpřirozenější aktivity dítěte předškolního věku - hrou tak, že se k nápravě řeči dítěte stane vhodnou motivací nebo prostředkem. Návštěva logopeda mimo mateřskou školu s sebou naopak přináší vynucenou součinnost logopeda s dítětem. Dítě nemusí být ke spolupráci v době, kdy má na odbornou práci s ním čas logoped, ochotné, naladěné, a napravování pak má školský charakter. A aktuálně nemusí být dobře naladěn ani rodič dítěte, což se může přenášet na dítě. A další významná myšlenka autorky - že rodiče spoléhají, že v rámci inkluzivního vzdělávání bude dítěti poskytnutá taková služba, kterou dítě potřebuje, ne jen taková, která je pro jeho rodiče dostupná finančně nebo odborně. Řešení, které autorka nabízí, je jednoduché a bylo by účinné - logopedy do MŠ za určitých podmínek a na určitou dobu. Učitelé se logopedi bát nemusí - nemají zájem si přibírat další práci.

Habilitační práce má propracovanou strukturu, je psaná velmi pěkným, srozumitelným, ale odborným jazykem. Koncepce teoretické části práce je logická, myšlenková strukturace tématu jedinečná, jsou v ní pomítnuty vlastní názory autorky, její zkušenosti. Odborné názory jsou podloženy platnou legislativou. Důkladný rozbor situace ve vzdělávání dětí s narušenou komunikační schopností na Slovensku v teoretické části habilitační práce je korektně dán do souvislosti s otázkou inkluze v pedagogickém terénu. Teoreticky je téma vhodně uchopeno a zpracováno, dostatečně široce, postačujícím způsobem jde do hloubky, je maximálně pojato i z hlediska dílčích podtémat a jejich propojení. Zcela na místě je pak zamyšlení nad současným paradigmatem logopedie a jejím uplatněním v procesu logopedické intervence u dítěte s narušenou komunikační schopností v předškolním věku. Pedagogické zaměření prevence narušené komunikační schopnosti dětí jako prevence pozdějších problémů učení budováním přiměřené jazykové vybavenosti je v náplni edukační činnosti učitele v mateřské škole jako spoluterapeuta logopeda, jehož činnosti však nemůže nahradit.

Prezentovaná rizika vzniku narušené komunikační schopnosti dítěte v mateřské škole současně s doporučeními, jak jim předcházet, jsou dokladem dobré znalosti tohoto pedagogického terénu habilitantkou. Oceňuji apelaci na pedagogickou odpovědnost při diagnostikování narušené komunikační schopnosti dítěte, kdy pomoc dítěti je jednou ze strategií primární prevence. Podporuji názor habilitantky, že je potřeba inkluzivního vzdělávání dětí v mateřských školách, a to nejen dětí s narušenou komunikační schopností. Habilitantka uvedla příhodné platné zásady specifického přístupu učitele v prevenci narušené komunikační schopnosti dítěte, které však mohou být využity i v komunikaci učitelky mateřské školy s každým dítětem, ne jen s tím, jenž má narušenou komunikační schopnost. Při opačném přístupu by jejich nedodržení mohlo být narušení komunikační schopnosti vyvoláno (s. 59, s. 60). Uvedení specifického přístupu učitele v sekundární a terciární prevenci při narušené komunikační schopnosti dětí je hodnotnou částí teoretické části habilitační práce.

Rozpracování tématu plynule spěje ke svému jádru. Jádro zpracovávaného tématu, které spočívá v propracování specifického přístupu učitele k dětem s některou ze základních kategorií komunikační schopnosti, je velmi dobře teoreticky propracováno. Velmi pozitivní je promyšlení týmového přístupu odborníků v prevenci narušené komunikační schopnosti dětí předškolního věku a při reagování na potřeby individuálního rozvoje dítěte, které je zpracováno nejen v samostatné kapitole, ale prolíná se celou teoretickou částí.

Výzkumný cíl, hypotézy přirozeně vyplývají ze zpracovávaného tématu a promítají se v nich. Příprava i průběh výzkumu je podrobně popsán, jednotlivé kroky jsou dostatečně

zdůvodněny. Výběr a uplatněné výzkumné metody jsou příhodné. Zpracování získaných výsledků je výstižné, úroveň odpovídající.

Vynikajícím výsledkem je vytvoření programu inovačního vzdělávání ve zkoumaném tématu pro akreditaci MŠ SR. Výsledky jsou do jisté míry reprezentativní pro celou SR, poněvadž výzkumný soubor zahrnul kromě Trnavského kraje respondentky ze všech ostatních krajů Slovenska.

Otázku vyvolávají položky č. 7 a č. 13, které mají negativní charakter a mezi ostatními položkami pozitivně formulovanými jsou černými vránami. Proč byly takto formulovány a proč zrovna tyto položky?

Při analýze položky č. 17 se opět projevila vysoká teoretická i praktická odbornost habilitantky, když argumentuje rozdíly v zamýšleném a realizovaném kurikulu učitelkami v MŠ.

Habilitantka do hloubky výzkumně vykreslila oblast diagnostikování komunikačních schopností dětí v předškolním věku v jednotlivých jazykových rovinách. Díky velmi dobré znalosti preprimární pedagogiky a práce učitelky v mateřské škole habilitantkou dokázala tato výborně analyzovat a vyhodnotit výsledky, jež výzkumem získala.

Publikace, vydaná v Portálu, jež pravděpodobně vznikla souběžně s vypracováváním habilitační práce, přináší učitelkám v tématu dostatečné informace pro možnost realizace logopedické prevence u dětí předškolního věku v mateřských školách. Pak učitelky vybavuje návrhy edukačních aktivit, jež mohou využít k logopedické prevenci dítěte předškolního věku v mateřské škole. Poněvadž jsou aktivity smysluplně zaměřeny k profesím, jsou přinejmenším rozšiřovány i poznatky dětí, také rozvíjeny jejich smysly...atd.

Jsou uvedeny návrhy opatření pro realitu zasahující platnou legislativu; pro kontinuální vzdělávání učitelek mateřských škol, upozorňující na přínosy inkluze dětí s narušenou komunikačních schopností; pro partnerství rodičů a učitelek jejich dětí; doporučení k vypracování metodiky prevence a dokonce poukázání na to, aby byly doplněny cíle návrhu státního vzdělávacího programu pro mateřské školy; doporučení pro další výzkumy; doporučení pro tvorbu diagnostických nástrojů narušené komunikační schopnosti dětí a další smysluplné návrhy. Kdyby byly zrealizovány, jistě by vedly k nové, rozšířené, aktualizované a potřebám pedagogického terénu odpovídající kvalitě komponent pedagogických kompetencí učitelek v mateřských školách. Ku prospěchu dětí, jež mají na starosti. Některé návrhy autorka i připravila: navrhla program vzdělávání učitelů, jehož obsahem je jejich vzdělání v prevenci narušené komunikační schopnosti dětí v preprimárním vzdělávání, koncepcie pedagogické praxe se zaměřením na zpracovávané téma, vytvořila metodickou příručku.

Cíle, které si habilitantka předsevzala, které formulovala, v průběhu zpracovávání teoretické části práce, na základě výsledků výzkumného šetření, v souvislostech, vyřešila. Téma bylo zdařile promítnuto do výzkumné činnosti.

Otázky k obhajobě:

1. Cí kompetence učitele v prevenci narušené komunikační schopnosti dětí habilitantka prezentovala na s. 38-39? Kdo je jejich autorem?
2. Tři aspekty pomáhajícího vztahu učitele ve vztahu k tématu jsou výsledkem vlastního výzkumu habilitantky? Stejně tak habilitantkou uvedené typy přístupů?
3. Můžete „něco“ vyvodit z odpovědí respondentek v položce č. 8 (s. 123 – 124)?
4. Co můžete analyzovat z „*Oblastí a podoblastí....*“- tabuľka 10 – s. 139?

Závěr

Habilitační práce je vyústěním dosavadních bohatých vědeckých i odborných aktivit habilitantky - praktických zkušeností získaných ze vzdělávání a z práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, z bohaté odborné a vědecké publikační činnosti, ze zapojení do řešitelských aktivit výzkumných projektů, z odborné posuzovací a recenzní činnosti, z vystoupení a z přednáškových pobytů na domácích i zahraničních vědeckých aj. konferencích a dokládají pevnou pozici habilitantky ve vědecké komunitě.

Posuzovaná práce PaedDr. Mileny Lipnické, Ph.D. splňuje požadavky na tento typ kvalifikačních prací po formální a obsahové stránce. Habilitantka prokazuje své odborné kvality, hluboký přehled v tématice řešené ve své habilitační práci vzhledem k problematice předškolního vzdělávání, i v záležitostech vysokoškolského vzdělávání v oboru v Předškolná pedagogika. Prokázala schopnost nalézat a akčně zkoumat aktuální problémy v pedagogickém terénu.

Habilitantka prací přesvědčila o své odbornosti ve zkoumané oblasti, jak z pohledu teorie, tak praxe i výzkumu. Práce je jak v teoretické části tak výzkumem jedinečná, originální, pro předškolní pedagogiku záslužná, jedinečně přínosná.

Na základě komplexního posouzení práce uchazečky doporučuji habilitační komisi i Vědecké radě Pedagogické fakulty UMB v Banské Bystrici po úspěšné habilitaci

udělit PaedDr. Mileně Lipnické, Ph.D.

v oboru 1.1.5 Pedškolná a elementárna pedagogika

vědecko-pedagogický titul

„docent.“

V Ostravě 5. 5. 2015

Doc. PaedDr. Radmila Burkovičová, Ph.D.

